

Zápis z 11. zasedání
Kolegia expertů k výkonu rozsudků Evropského soudu pro lidská práva konaného dne
11. prosince 2024

Dne 11. prosince 2024 se na Ministerstvu spravedlnosti („MSp“) konalo 11. zasedání Kolegia expertů k výkonu rozsudků Evropského soudu pro lidská práva a provádění Evropské úmluvy o lidských právech (dále jen po řadě „Kolegium“, „Soud“ a „Úmluva“), poradního orgánu vládního zmocněnce pro zastupování České republiky před Soudem.

(...)

II. ROZSUDKY EVROPSKÉHO SOUDU PRO LIDSKÁ PRÁVA

Z PROTI ČESKÉ REPUBLICE (STÍHÁNÍ SEXUÁLNÍCH TRESTNÝCH ČINŮ)

Zástupkyně kanceláře vládního zmocněnce („KVZ“) *J. MARTINKOVÁ* nejprve přiblížila podstatu rozsudku, který se týká vyšetřování sexuálních trestných činů páchaných římskokatolickým knězem. Soud v rozsudku aplikoval obecnou zásadu, že stát má povinnost kriminalizovat a účinně stíhat všechny nekonsensuální sexuální akty. Upozornil, že tuto povinnost má stát i tehdy, je-li oběť již dospělá, svéprávná, pakliže nekladla žádný odpor a k aktům docházelo opakovaně. Soud konstatoval, že i v této situaci měly orgány činné v trestním řízení povinnost zkoumat konkrétní okolnosti, které byly relevantní pro posouzení, zda oběť s jednáním souhlasila. Mezi tyto okolnosti dle Soudu patří i to, že stěžovatelka neprotestovala během aktů, ale po nich ano, že dotyčný podezřelý byl vůči ní v pozici autority, a dále že stěžovatelka měla předchozí zkušenost se sexuálním nátlakem ze strany kněze, a proto mohla trpět posttraumatickou stresovou poruchou, která se může projevat např. zamrznutím.

Zástupkyně KVZ upozornila, že se událost stala mezi lety 2008–2009, tedy ještě za účinnosti trestního zákona z roku 1961. Dle analýzy KVZ a konzultací s dotčenými orgány již není nutné za účelem implementace přijímat žádnou novou právní úpravu, jelikož trestní zákoník od roku 2010 zakotvil pozitivní změny, na které dále navazuje judikatura Nejvyššího soudu. Jedná se například o zavedení trestného činu sexuálního nátlaku. Ten je zákonem definován s odkazem na zneužití postavení pachatele a jeho důvěryhodnosti nebo vlivu a judikatura Nejvyššího soudu jej výslovně vztáhla i na sexuální zneužití dospělé a svéprávné věřící osoby knězem. Další pozitivní posun nastal díky novele trestního zákoníku, která nabude účinnosti 1. 1. 2025. Novela mění definici znásilnění, rozšiřuje definici sexuálního nátlaku a zavádí novou definici bezbrannosti.

Zástupkyně KVZ rovněž dodala, že KVZ chystá v této oblasti tematickou příručku, která bude vydána v prvním čtvrtletí příštího roku.

Právní zástupce stěžovatelky *D. BARTOŇ* vyjádřil názor, že Česká republika by měla na základě redefinice sexuálních deliktů plnit požadavky jak tohoto rozsudku, tak předchozích rozsudků Soudu. Uvedl, že aktuální rozsudek může mít význam pro výklad redefinicí zakotveného nekonsensuálního jednání i toho, co lze do konce tohoto roku (2024) považovat za trestné. Připomenul hlavní požadavky na vyšetřování sexuálních trestných činů formulované Soudem. Jde především o zohledňování psychického stavu oběti, viktimologických poznatků, a to zejména při výkladu neurčitých právních pojmů, jako je bezbrannost nebo závislost, a zohledňování zranitelnosti obětí při získávání důkazů a zjišťování skutkového stavu. To se týká především trestného činu znásilnění a sexuálního nátlaku, kde bezbrannost a zranitelnost hrají podstatnou roli.

Tento výklad by dle jeho názoru bylo možné vztáhnout také na trestné činy spáchané před rokem 2010, kdy neexistoval trestný čin sexuálního nátlaku, a orgány činné v trestním řízení proto zápasí

s tím, jak posuzovat jednání, která by byla od roku 2010 standardně podřazena pod trestný čin sexuálního nátlaku. Aktuálně se nabízí dvě cesty – podřazení pod trestný čin znásilnění skrze interpretaci bezbrannosti, nebo cesta, kterou se pokoušeli uplatnit v případě Z, tedy podřazení pod trestný čin pohlavního zneužití podle trestního zákona z roku 1961. Je přitom pravděpodobné, že obdobné případy se budou dále objevovat, jelikož dle viktimologických studií trvá obětem sexuálních deliktů zpravidla 8–15 let, než trestný čin ohlásí.

Vládní zmocněnec *P. KONŮPKA* uvedl, že KVZ usiluje o osvětu zvláště mezi soudci a státními zástupci, aby o rozsudku věděli a mohli vzít závěry Soudu v potaz při výkladu skutkových podstat trestných činů. U trestných činů spáchaných před rokem 2010 je nutné klást si otázku, zda by navrhovaná interpretace byla v souladu s článkem 7 Úmluvy. To bude vždy záležet na okolnostech konkrétního případu.

Právní zástupce stěžovatelky *D. BARTOŇ* poznamenal, že dle jeho názoru z rozsudku Soudu ve věci Z vyplývá, že by taková interpretace měla být v pořádku pro činy spáchané od prosince 2003, kdy Soud přijal rozsudek ve věci [M. C. proti Bulharsku](#).

Zástupce Úřadu vlády *V. KUNDRÁK* poděkoval všem, kteří se na legislativní změně podíleli. Zdůraznil, že vzdělávání orgánů činných v trestním řízení a podpora obětí jsou základními prioritami. Uvedl, že nyní se nedostává všem obětem adekvátní psychosociální podpory. Je proto potřeba se nad systémem zamyslet obecně, klíčové je přitom pojmout vzdělávání tak, aby bylo s oběti zacházeno citlivě, s respektem, nedocházelo k jejich další viktimizaci, důležitý je také zejména první kontakt s obětí. Úřad vlády bude dále podporovat další aktivity v tomto směru. Ačkoli lze případ považovat za vyřešený, je potřeba se setrvale snažit situaci obětí zlepšit.

Zástupce Nejvyššího státního zastupitelství („NSZ“) *J. CHROMÝ* souhlasil, že na případy sexuálního násilí je potřeba nahlížet novou optikou, došlo totiž k legislativním změnám a k judikaturnímu vývoji ve výkladu bezbrannosti a použití násilí. Novelizace trestního zákoníku přináší zmíněnou redefinici znásilnění, zvyšuje ochranu obětí, přičemž uvedl, že novela má rovněž potenciál přelivu mezi kategoriemi jednotlivých sexuálních deliktů. Zdůraznil ale, že vždy půjde do značné míry o dokazování.

Poukázal, že NSZ se sexuálně motivovanou trestnou činností duchovních nebo jiných představitelů církve zabývalo nejenom na pozadí kauz projednávaných před Soudem, ale také již v minulosti z vlastní iniciativy. NSZ zkoumalo rozsah a strukturu této trestné činnosti a to, jakým výsledkem konkrétní trestní řízení končí. Nejčastěji šlo právě o trestný čin pohlavního zneužívání dle trestního zákona z roku 1961 a později trestný čin sexuálního nátlaku podle trestního zákoníku z roku 2009. Tehdy nedostatek násilí pachatele či odporu oběti nepředstavoval aplikační problém. NSZ v tomto ohledu vyvinulo několik koordinačních a metodických aktivit a rovněž se zabývalo možnostmi a mezemi disciplinárního řízení orgánů církvi.

Vládní zmocněnec *P. KONŮPKA* se dotázal, zda v návaznosti na rozsudek NSZ plánuje další vzdělávání státních zástupců. Zástupce NSZ *J. CHROMÝ* odpověděl, že využívají plán Justiční akademie, kde je tato problematika, i s ohledem na novelu trestního zákoníku, zařazena.

Zástupkyně Ústavního soudu *M. HANYCH* poděkovala všem zúčastněným. Za Ústavní soud potvrdila dynamický vývoj v této oblasti. Ústavní soud se k různým aspektům tohoto tématu vyjádřil v několika svých nálezech. Například v nálezu sp. zn. II. ÚS 527/23, který se týkal kauzy českého politika, Ústavní soud zdůraznil nejen hmotněprávní složku daného práva, ale i nutnost účinného vyšetřování, přičemž zhodnotil, že u jedné stěžovatelky došlo v daném případě k porušení článku 3 Úmluvy a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Ostatní stěžovatelky se obrátily na Soud. Ústavní soud se vyjádřil jak k postavení zvláště zranitelných obětí, tak k nárokům, které oběti mohou vznášet v adhezním řízení. Potvrdila, že s rozsudkem Z jsou soudci seznámeni a na Ústavním soudě probíhá vzdělávání, které tento vývoj reflektuje.

Vládní zmocněnec *P. KONŮPKA* shrnul, že panuje shoda na tom, že zákonná úprava je přílehavá a že má být citlivě aplikována. Je nutné se však soustředit na to, aby orgány činné v trestním řízení byly schopny s oběťmi náležitě a citlivě zacházet a poskytovat sociálněprávní činnosti.

Zástupkyně KVZ *J. MARTINKOVÁ* doplnila, že již 12. prosince 2024 Soud vydá další rozhodnutí nebo rozsudek, a to ve věci *Y proti České republice*, která se rovněž týká sexuálního zneužívání římskokatolickým knězem.

Závěry:

Kolegium dospělo k závěru, že ve světle legislativního i judikaturního vývoje, k němuž došlo po událostech rozhodných ve věci *Z proti České republice*, výkon tohoto rozsudku nevyžaduje změnu právní úpravy. Postačí důsledné uplatňování zásad z něj plynoucích při aplikaci úpravy stávající. Z rozsudku lze zejména vyvodit požadavek, aby se orgány činné v trestním řízení vždy zabývaly konkrétními skutkovými okolnostmi každého případu, které jsou relevantní pro posouzení existence souhlasu či nesouhlasu dotčené osoby s danou sexuální aktivitou.